STATUTUL JURIDIC AL FRONTIEREI DE STAT, AL FRONTIEREI VAMALE A REPUBLICII MOLDOVA CU UCRAINA: ASPECTE TEORETICO-APLICATIVE

Camelia GONȚA

CZU: 341.222(478:477) kamelia.gonta@gmail.com

The article aims to present some considerations regarding the regime of the state border, and of the customs border between the Republic of Moldova and Ukraine, which has remained a permanent topic of discussion. The investigation points out the most relevant issues of the border regime establishment both from a chronological perspective and at the current stage in various strategic areas for both states, especially for the Republic of Moldova.

Frontiera de stat, frontiera vamală a Republicii Moldova cu Ucraina au un caracter inedit în adevăratul sens al cuvântului, inclusiv a raporturilor juridice transfrontaliere moldo-ucrainene, impunând necesitatea obiectivă de analiză şi cercetare aprofundată, atât din punct de vedere intern, bilateral, cât şi din perspectiva procesului de cooperare a Republicii Moldova cu Ucraina, sub auspiciile Uniunii Europene, care se desfăşoară în domeniul asigurării securităţii de frontieră, respectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului la trecerea frontierei, promovării relaţiilor comerciale moldo-ucrainene, creşterii eficacităţii, îmbunătăţirii nivelului de interoperabilitate şi schimbul de lecţii operaţionale relevante. Or, regimul de frontieră dintre Republica Moldova şi Ucraina este un subiect de discuţii permanent, deoarece timp de 30 de ani de la proclamarea independenţei ambelor state, acesta a devenit nu doar o instituţie a dreptului internaţional public, ci şi obiectul deciziilor politice ale Chişinăului şi Kievului, fiind, periodic, în centrul disputelor istorice, politice şi juridico-administrative, aspectele conexe procesului de instituire a frontierei generând numeroase polemici la nivel de doctrină, concepte teoretico-practice aplicative, complexitatea cadrului normativ rămânând a fi valorificată insuficient în cadrul cercetărilor ştiinţifice autohtone.

Cooperarea la frontiera vamală în domeniul transportului şi comerţului internaţional, negocierea şi semnarea acordurilor de gestionare în comun a frontierei vamale şi realizare în comun a controlului vamal asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport, reprezintă un mecanism de fluidizare a transporturilor, mărfurilor, generând dinamizarea operaţiunilor de import-export, contribuind la realizarea obiectivului comun al statelor vecine, accelerând ritmul de creştere a economiilor ambelor state.

În contextul analizei conceptelor frontierei moldo-ucrainene, este imperios necesară delimitarea noţiunilor *frontieră de stat* şi *frontieră vamală*, care, până în secolul al XVIII-lea avea o semnificaţie exclusiv militară şi însemna a face front inamicului

– în franceză „Faire front”. Frontiera de stat este catalogată drept un element intrinsec teritoriului pe care statul îşi exercită suveranitatea exclusivă, fiind un element politico-geografic, iar frontiera vamală este indisolubil legată de întregul teritoriu al ţării, având o conotaţie politico-economică şi juridică.

În cadrul legislativ al Republicii Moldova, definiţia de frontieră de stat, conform art.2 al Legii organice speciale, indică că linia naturală sau convenţională care marchează limitele externe ale teritoriului asupra căruia Republica Moldova îşi exercită suveranitatea exclusivă pe uscat, pe sectoarele acvatice, subterane, aeriene [1]. Legea organică a Ucrainei privind frontiera de stat prevede că frontiera este linia şi suprafaţa verticală ce trece pe această linie, ce defineşte limitele teritoriului Ucrainei – uscatului, apelor, subsolului şi spaţiului aerian [2].

Locuţiunea frontiera vamală este stipulată în art. 4 Cod vamal al Republicii Moldova, care statuează că aceasta este constituită din frontiera de stat a Republicii Moldova şi perimetrul antrepozitelor vamale, iar teritoriul vamal, fiind o noţiune şi mai largă, cuprinde teritoriul terestru, apele interioare, apele teritoriale şi spaţiul aerian de deasupra acestora, unde se pot afla zone libere şi antrepozite vamale, parte a teritoriului vamal al Republicii Moldova [3]. Astfel, art. 10 Cod vamal al Ucrainei indică că frontiera vamală a Ucrainei coincide cu frontiera de stat, cu excepţia graniţelor insulelor artificiale, instalaţiilor şi structurilor create în zona economică exclusivă a Ucrainei, care sunt supuse jurisdicţiei Ucrainei [4].

Analiza cercetărilor în domeniu, a practicii actuale demonstrează că frontiera de stat, frontiera vamală reprezintă concepte distincte, fuzionarea acestora fiind o eroare conceptuală, cu consecinţe semnificative asupra aspectelor practice. Legislaţia Republicii Moldova nu prevede o abordare fermă şi explicită a noţiunii, frontiera vamală fiind definită ca parte integrantă a frontierei de stat, însă realitatea este cu totul alta. În vederea argumentării acestui punct de vedere, apelăm la analiza datelor topografice, din care rezultă că, deşi frontiera de stat moldo-ucraineană, cu o lungime de 1.222 km, coincide cu limitele teritoriale ale Republicii Moldova recunoscute de comunitatea internaţională, la etapa actuală, frontiera vamală a Republicii Moldova cu Ucraina coincide de facto cu frontiera administrativă, care delimitează sectorul transnistrean, având lungimea de doar 1.180 km.

Actualmente, statutul frontierei de stat, al frontierei vamale a Republicii Moldova cu Ucraina, însumează componentele esenţiale: delimitarea şi demarcarea frontierei. Delimitarea frontierei moldo-ucrainene reprezintă un proces impactat de aspectele trecutului istoric al celor două state. Primul act prin care este statuată frontiera moldo-ucraineană este Decretul Prezidiumului Sovietului Suprem al URSS cu privire la graniţa dintre RSSM şi RSSU, din 4 noiembrie 1940. Ordinea cronologică a evoluţiei procesului de delimitare denotă că, la 27 august 1991, prin Declaraţia de Independenţă a Republicii Moldova, a condamnat înţelegerea încheiată la 23 august 1939, între Guvernul URSS şi Guvernul Germaniei, ca nulă *ab initio,* întru lichidarea consecinţelor politico-juridice ale acesteia. Poziţia Chişinăului a intrat în contradicţie cu primul act ce reglementează statutul frontierei de stat a Ucrainei, şi anume, Legea cu privire

la succesiunea Ucrainei, care stipulează că frontierele interne ale fostei URSS, care separau teritoriul Ucrainei de alte state, inclusiv frontiera dintre RSS Ucraineană şi RSS Belorusă, Republica Moldova de la 16 iulie 1990 reprezintă frontiera de stat a Ucrainei. Actele ce au pus bazele delimitării frontierei sunt: Tratatul de bună vecinătate, prietenie şi colaborare, din 23 octombrie 1992; Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova, din 17 mai 1994; Tratatul dintre Republica Moldova şi Ucraina privind frontiera de stat şi Protocolul adiţional, semnat la 18 august 1999 [5]. Demarcarea frontierei reprezintă procesul ce a fost iniţiat în 1999, prin comisia mixtă moldo-ucraineană de demarcare a frontierei, continuând cu adoptarea actului de transmitere a sectorului de autostrada Odesa-Reni la 11 februarie 2002. La 7-9 decembrie 2021 a avut loc aprobarea documentelor finale de demarcare pregătite de către Grupurile comune de lucru, iar la 9 decembrie 2021 – Planul de demarcare pentru anul 2022. Procesul de delimitare a frontierei de stat a fost marcat de problema utilizării unei baze topografice învechite, care a complicat substanţial demarcarea frontierelor, un impact semnificativ având problemele respectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului.

Problema actuală relevantă în definirea statutului juridic al frontierei de stat, al frontierei vamale a Republicii Moldova cu Ucraina este analiza cadrului legal format din circa peste 40 de acte normative naţionale şi internaţionale: Tratate, Acorduri, Memorandumuri, Protocoale, care reglementează raporturile dintre Serviciul Vamal al Republicii Moldova şi Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei, dintre Poliţia de Frontieră a Republicii Moldova şi Serviciul Grăniceresc de Stat al Ucrainei, sub auspiciile Uniunii Europene, prin intermediul EUBAM-ului.

Referinţe:

1. Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 215 din 04-11-2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 20-04-2012, nr. 75-80.
2. Закон о государственной границе Украины, n. 1777-XII от 04.11.1991. [Accesat 25.06.2022]. Disponibil: https://kodeksy.com.ua/ka/o_gosudarstvennoj_granitse_ukrainy.htm
3. Codul vamal al Republicii Moldova nr.1149 din 20-07-2000. [Accesat 24.06.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129327&lang=ro#
4. Таможенный кодекс Украины от 13 марта 2012 года, n.4495-VI, (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.04.2022). [Accesat 05.06.2022]. Disponibil: http://continent- online.com/Document/?doc_id=31162565#pos=8;-145
5. Tratat bilateral între Republica Moldova şi Ucraina cu privire la frontiera de stat, nr. 434, din 18-08-1999. În: *Tratate Internaţionale,* 30-12-2002, nr.29, art. 434. În vigoare din 18 noiembrie 2001. [Accesat 26.06.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116558&lang=ro

Recomandat
***Sava MAIMESCU**, dr., conf.univ.*